

*BENE ZOLTÁN**Január*

REJTÉLYES ESET*

Amikor reggelre kelvén nyomasztó álmára gondolt, melyben kiterítve feküdt egy sebtében összetákolts deszkaravatalon, Fekete Sándornak minden, álomból visszamaradt rossz szájíz és kényelmetlenkedő szorongás ellenére még eszébe nem jutott volna, hogy másnap hajnalra milyen csúnya halott lesz belőle – csúnyább és halottabb, mint a városka határa a téli zimankóban; csúnyább és halottabb, mint a fagyos földeket keresztülvágó, élettelen, jéghideg acélsín-pár. Pedig, ha jobban belegondol a tolakodó álomba, ha jobban átrágja magát az álmán, meg kellett volna, hogy érezzen valamit, ha mást nem is, annyit feltétlenül, hogy az álmokra olykor érdemes odafigyelni. Csakhogy Fekete Sándor nem az az ember volt, aki ilyesféle hiábavalóságokra odafigyel. Fekete Sándor hollófekete hajú, sárgás bőrű fiatalember volt, harmincon még éppen innen; nyúlánk, izmos alakján választékos ízlésre és tömött pénztárcára utaló ruha feszült; általában, így azon a reggelen is, kalapot hordott, és rajongott a mívesen faragott fogantyújú, különleges sétatálcákért. Fekete Sándor édesapja a szabadságharc után keveredett Nagyszegre, s nagy valószínűség szerint orgazdaság útján szerezte számottevő vagyonát. Lehet persze, hogy ez csak rosszindulatú pletykaként terjedt el városzerte, tény azonban, hogy az életét is valami elvadultan szőrös ábrázatú betyár puszkagolyója oltotta ki, ami némiképpen azért alátámasztja az orgazdaság gyanúját, s indokolja, hogy Nagyszeg lakosai közt nemigen akadt akár egy is, aki ne hitt volna eme rosszhiszemű, de komoly alapokkal bíró feltételezésben. Fekete Sándor huszonhárom-huszonnégy éves lehetett, amikor az apja elhalálozott, s örökül fiára hagyta vagyonát. Bizonyos, hogy nem vitte tovább atyja sötét üzleti ügyleteit, hanem becsületes kupeckedésbe fogott. Mindennel kereskedett, ami a keze ügyébe került, s minden hónapból egy hetet Budapesten töltött, ahol a tözsdén kísértette a szerencsét. Azon az estén, amely a saját halálát előrejelző álmot hozta rá, azon az estén is a fővárosból tért haza.

Jóllehet Fekete Sándor szakított atyja törvénybe ütköző szokásaival, azt nem lehet állítani, hogy neki ne lettek volna veszedelmes hóbortjai. Gimnazista korában kedvence volt Terem Jánosnak, az iskolaigazgatónak és megyeszerte számon

* Részlet Bene Zoltán Év-könyv c. készülő kötetéből.

tartott kémikusnak, aki a vegytanon kívül élettant is okított, s aki a természet titkai iránti áhítatos csodálat mellett a megfejtésükre irányuló legyűrhetetlen kíváncsiságot is jó eszű diákja fejébe ültette. Ennek következtében Fekete Sándor, amint lehetősége nyílt rá, kétes és megkérdőjelezhető tudományos értékkel bíró kísérletezésbe kezdett: a boncolásnak és az elektromosság élő szervekre való hatásának szentelte Nagyszegen töltött minden szabad idejét. Ennek érdekében tavasztól őszig két gyermekkori jó pajtásával, Vésza Jánossal, a város egyetlen halászával és druszájával, Bivaly Sándorral, a mészáros fiával sűrűn járt ki a Lomha-patak táplálta apró, javarészt nádassal borított halastóhoz békát és vízi-siklót gyűjteni. Miközben Vésza János és Bivaly Sándor halakat fogdostak merítőtűhálóval, aközben Fekete Sándor kövér varangyok, karcsú siklók, megtermett kecskebékák után koslatott, s ha megcsípett egyet-egyét, nyomban az oldalán fityegő különleges dobozba dugta. Azon a reggelen azonban, amikor Fekete Sándor a baljóslatú, nyomasztó álomból ébredt, a Lomha-patak is, a halastó is vastag jégpáncél alatt aludta téli álmát. A megszállott kísérletező azonban felkészült erre is: házának egyik szobáját, a laboratórium mellett fekvőt parányi állatkerthezé alakította, ahol üvegekádákban, csempével kirakott medencékben békák és vízi-siklók hada tengette életét. Közülük emelt ki egyet még reggeli előtt, mindenféle-fajta drótokat aggatott rá, azzal otthagya a laboratórium asztalán, ő maga pedig elköltötte reggelijét, kalapot, kabátot öltött magára, megragadta sétatálcáját, s útnak indult.

Gatter Jákob rabbi háza felé vette az irányt, ugyanis a tőzsde és az állatkísérletek mellett a harmadik szenvedélye a rabbi legfiatalabb lánya, Ráhel volt. Ezúttal azonban egy ideig még várnia kellett, hogy betölthesse eme vágyakozását, mert első próbálkozásra nem jutott el a rabbi otthonáig. Vésza János akadályozta meg ebben, ő állította meg, s cibálta be gyengéd erőszakkal ifjabb Lábas Gáspár népszerű korcsmájába.

– Felkopik az állam – panaszkodott egy pohár pálinka mellet a halász a korcsma asztalánál. – Kisegíthetnél, Sándor!

Fekete Sándor hümmögött, bólogatott, belekortyolt habos sörébe.

– Mindig kisegítelek, tudhatod – mentegetőzött végül, kissé ingerülten. – De ha ki nem takarodsz abból a mocskos, vérgőzös, ocsmány pártból, most adok utoljára!

– Már nem vagyok tag – jelentette be Vésza János. – Szándékomban áll viszont belépni az új Áchim-féle pártba. Csak hogy tudd.

– Az meg miféle? – kérdezte gyanakodva Fekete Sándor.

– Magyarországi Független Szocialista Parasztpárt – vágta rá diadalmasan Vésza János.

– Nem is vagy paraszt – hűtötte le Fekete Sándor a halász lelkesedését. – Halász vagy, az pedig nem paraszt.

Vésza János vállat vont:

– De az összes ősöm paraszt volt.

– Az igaz – hagyta rá a másik. – Örülni azért nem örülök ennek az új keletű észvesztésednek, elhiheted! Azért ne aggódj, ettől függetlenül adok pénzt. De figyelmeztetek: legyen egy kicsit kisebb a szád!

A szomszéd asztalnál Jámbor Géza kuporgott, a tanító. Most felemelte a fejét, és hunyorogva nézett a beszélgetőkre. Mikor felismerte Fekete Sándort, szélesen elmosolyodott, egyik kezével felmarkolta a papírokat, amelyek előtte heverték, másikkal a sörét ragadta meg, azzal átült egykori nebulói asztalához.

– Sándor öcsém – huppant le Fekete Sándor mellé, s közben kelletlenül Vésza János felé biccentett:

– Szervusz, János fiam!

– Sándor öcsém – folytatta –, úgy érzem, lassan elkészülök városunk történetének könyvével. Dicsőségére válna mindannyiunknak, ha nyomtatásban megjelentethetnénk, s nem csak egyik-másik részletét olvashatná az érdeklődő közönség a Nagyszegi Hírmondó meg a Nagyszegi Harsona hasábjain! Nem gondolod, Sándor öcsém? Nézzétek, erre is példának okáért tegnap akadtam rá az öreg Perey-ház padlásán. Régi folyóirat, Regélő a címe, ez meg a melléklete, a Honművész. Egy Rothkrepf Gábor nevezetű ember szerkesztette, még a forradalom előtt. Úgy tudom, ez valami zenész és könyvtárnok volt, az Akadémiának is tagja lett utóbb, csak akkor már Mátraynak hívták. Mindösszesen ezt az egy számot találtam, s most azt kutatom, miért éppen ez kellett az öreg Pereynek, nincs-e ebben valami a mi városunkról? Nem használhatom-e föl a történeti könyvben? Látjátok, én már csak ilyen vagyok, minden percemet városunk szerezete és dicsősége tölti ki!

– Bele fog lassan bolondulni ebbe, tanító úr – vélekedett Vésza János mogorván.

– Ez a szenvedélyem, fiam – védekezett a tanító. – Most megyek is, nem zargatlak benneteket tovább, a söröm is elfogyott, várnak is otthon. Sándor öcsém, gondolkozz azon a nyomtatáson, az Isten áldjon meg, gondolkozz rajta, kérlek!

– Mindenki akar tőled valamit – morogta Vésza János a bajusza alatt a tanító távozása után, sötét tekintettel.

– Nem valamit, János – igazította ki Fekete Sándor. – Pénzt.

– De nekem ennivalóra kell! – emelte fel a hangját a halász.

– Neki meg lelki és szellemi táplálékra – csillapította barátját Fekete Sándor.

– Ha így gondolod, a te dolgod, Sándor – szelídült meg Vésza János hangja.

– Pontosan! Na, legyen hát úgy, hogy este gyere el hozzám, s elrendezzük a dolgodat. Most megyek, nincs több időm!

– Este ott leszek nálad, Sándor! – ígérte Vésza János, de Fekete Sándor erre már nem válaszolt, talán nem is hallotta cimborája hangját. Gondolatai már Gatter Ráhelnél jártak.

Szürkületkor aztán Vésza János valóban bekopogtatott Fekete Sándor házá-
nak kapuján. A házigazda éppen akkor fejezte be kísérleteit, s mint ilyenkor min-
dig, arca most is átszellemült kifejezést öltött, ám kezéhez, ez tagadhatatlan, ár-
tatlan vér tapadt.

– Gyere beljebb – hívta Vésza Jánost, mikor ajtót nyitott előtte, betessékelté,
helyel, pálinkával kínálta. Ábrázata eközben gondterhelte váltott.

– Nem úgy viselkednek a rusnya dögeid, ahogyan kéne nekik? – érdeklődött
Vésza János tréfásan.

– Azokkal semmi hiba nincsen – intette le Fekete Sándor. – Ráhell van a hiba.
Azt mondja, elég neki egy bolond az életében, nincs szüksége egy újabbra.

– A hülye Salamon lenne az az egy? – vont fel a szemöldökét a vendég.

– Az hát – bólintott a házigazda. – Azt mondja, valamiféle botor zsidó má-
giába gabalyodott belé, ki se bír keveredni belőle. Embert akar teremteni, mintha
Isten volna. Ahogy én értettem, homunculuson dolgozik, de ők gólemnek ne-
vezik.

– De te nem akarsz homun-mifenét gyártani, vagy tévedek?

– Akar a fene! De Ráhel szerint az én hóbortom is beteges, miként Salamoné.
Csakhogy Salamon a testvére, hát el kell fogadja olyannak, amilyen. Én nem va-
gyok a testvére. Engem nem kell úgy elfogadnia, ahogy vagyok.

– Ez érthető, Sándor.

– Még az is! Választás elé állított: vagy feladom a kísérleteimet, vagy feladom
az iránta táplált vonzalmamat. Én viszont nem akarok, nem tudok választani!

– Erre csupán egyetlen egy megoldás létezik – sóhajtott Vésza János. – Le
kell részegedned, és fel kell keresned Sára asszony házikóját! Holnap reggelre
majd elválnak, mit akarsz, vagy mit tudsz tenni.

Fekete Sándor hosszan vizslatta Vésza János rezzenéstelen arcát, fejében
egymást kergették a gondolatok. Nagy sokára aztán így szólt:

– Legyen! Felbontok egy üveg szatmári szilvát atyám hagyatékából, pezsgőt,
bort hozzá, s megisszuk íziben! Aztán útnak eredünk, János! De mindenekelőtt
pénzt adok neked, nehogy később megfélekedjünk róla, te pedig gondosan el-
teszed és tartod azt a hatalmas szádat, nem hóbörögsz, nem politizálsz, különben
leveszem rólad a kezem! – Úgy is cselekedtek szóról szóra. Vésza János hátaltelt
szívvel mindent megígért, amit Fekete Sándor elvárt tőle.

Mikor nyakára hágtak az üveg szatmári szilvának, két üveg francia pezsgőnek
és két-három liter bornak, még eltántorogtak ifjabb Lábas Gáspár korcsmájába,
s útközben nagy gerjedelemmel beszélgettek Sára asszony kulipintyójáról, mely
a városka szélén állott, s benne válogatott, ügyesebbnél ügyesebb leányok várták
a szereleméhes férfinépet. A korcsmában újabb pálinkákat rendeltek, hozzá korsó
söröket, hogy jobban csússzék a maróan erős ital, s torkukat legyen mivel öblö-
getni utána.

– Nézzünk oda – jegyezte meg egyszerre fennhangon, rosszindulatúan Torkos Géza, a közismert borissza –, az állatkínzó mágnás, akinek a bőre alatt is pénz van, meg a nagypofájú kommunista, akinek kivillan az ülepe a nadrágjából, együtt duhajkodnak, hogy a tisztességes emberek nem találnak nyugalmat tőlük ezen a köztisztelőben álló helyen!

– Te minden vagy, csak tisztességes ember nem, Torkos Géza – szólt közbe ifjabb Bivaly Sándor, aki addig a korcsma hátsó fertályában sörözgetett magányosan, csöndes mélabúba merülve. – Azt javaslom, tartsd a szájad, míg be nem verem!

– No, megszólalt a Bivaly is, akinek annyi az esze, amennyit a nevéből kigondolhat akárki! – kapcsolódott be az emelkedett társalgásba Czibere Béla, Torkos Géza kenyeres pajtása.

– Hagyjatok nekünk békét – csendesítette őket Fekete Sándor gyöngéden.

– Te ne ugass itt! – lépett ekkor elé Kapa Ferkó, a sírásó. – Neked itt szavad nincsen! Eridjél Pestre, a kaszinóba, a hozzád hasonlók közé!

– Nyughass, Ferkó – szólalt meg már Vésza János is, és a szemei vést jóslóan villantak egyet.

– Velem így ne beszéljen egy semmi kommunista, az istenit az anyjának! – düllesztette ki a mellét Kapa Ferkó, s már emelte is a kezét.

– Az egyik túl gazdag, a másik túl szerencsétlen nektek, ökrök?! – bődült el ifjabb Lábas Gáspár is a söntés mögött. – Hagyjatok abba tüstént a veszekedést, mielőtt kipenderítem mindet!

Szavai azonban süket fülekre találtak, s alig telt el néhány pillanat, a korcsma közepén egymásnak esett a két tábor. A verekedés rövid ideig tartott, és Fekete Sándorék teljes győzelmével végződött.

– Na, ezek se ugatnak többet! Nem acsarognak, mint a veszett ebek, az istenit az anyjuknak! Kibelezem mindet, ha még egyszer a kezeim közé kerülnek! – köpött hosszú ívben az elinaló ellenfelek után Bivaly Sanyi.

– De jobb lesz ám, ha ti is mentek innen! – dörrent rájuk ifjabb Lábas Gáspár szigorúan. – Nem állhatom a civakodást!

Fekete Sándor és két barátja nem ellenkezett a korcsmárossal, engedelmeskedtek a felszólításnak: követték a megfutamítottakat, ki korcsmából, ki az utcára. Sára asszony háza felé fordultak, s csakhamar el is felejtették a kocsmái kellemetlenséget. Sára asszony intézményébe érkezve Vésza János és Bivaly Sándor kiválasztottak maguknak egy-egy tüzesnek tetsző leányt, Fekete Sándor pedig hanyag mozdulattal kifizette az éltes matrónának a járandóságot, de ő maga nem vonult el szobára, mi több: végig se nézte a kínálatot. Ahogy belépett az ajtón, elillant belőle a kalandvágy, s helyére vigasztalan keserűség telepedett. Miután elrendezte cimborái éjszakai szórakozását, leült fáradtan a levegőtlen, apró nappaliban, és bort kért. Sára asszony csodálkozott, ám hosszú élete során meg-

szokta a különöket és különégeket, nem vitatkozott hát, hanem sebesen bort hozatott, s töltött magának is, a vendégnek is.

– Nem tetszenek a lányok, méltóságos uram? – kérdezte aggodalmas arccal.

– Nem vagyok méltóságos – felelt kedvetlenül Fekete Sándor. – Nincs érkezésem most nőhöz.

– Talán bizony szerelmes?

– Talán bizony az lehetek. Vagy tudja a magasságos! Mi a fenét keresek én itt? Töltsön még, asszonyság!

Sára asszony töltött, a vendég ivott, szemei üvegesen meredtek a semmibe. Az örömök házikójának tulajdonosa aztán, kis idő múltán magára hagyta Fekete Sándort, aki többet egyetlen szót sem volt hajlandó kinyögni. Mire Vésza János és Bivaly Sanyi végeztek, ő is nyakára hágott a borának, s öntudatlan részegségben úszva süppedt a pamlag ölébe. Barátai nevetve léptek hozzá, hogy hazavigyék. Fekete Sándor teste azonban csak ide-oda csuklott, nehéz volt, mint a só.

– Várjanak! – sikoltott fel az egyik lány. – A szeme nyitva van!

Visszazökentették Fekete Sándort a pamlagra, és Vésza János meghallgatta, hogy ver-e még a szíve. Vert, úgyhogy ismét nekigyürköztek, nagy nehezen talpra állították a magatehetetlen embert, s elindultak vele hazafelé.

Úgy fele úton eshetett meg a baj. Bivaly Sanyi elaludt járás közben, ezáltal orra bukott. Vésza Jánost és Fekete Sándort rántotta magával. A halász még küzdött egy ideig arcra bukva, de nem tudott szabadulni, hát feladta, s elszenderedett ő is az út menti hóban. Mikor hajnalban rájuk akadtak, Fekete Sándor már halott volt. A másik kettő súlyos tüdőgyulladással megúsza a kalandot.

Mikor Fekete Sándort hazavitték, hogy felravatalozzák, az asszonyok előtte, a szokásoknak megfelelően, levetkőztették. Akkor vették észre, hogy Fekete Sándor mellkasa a szíve felett nyitva áll. Akkora rés tátongott a mellén, hogy a kiérkező Vajkay doktor ökölbe szorított keze befért volna a lyukon. Az orvos beletekintett a halott mellkasába: éppen a szívet látta. Fekete Sándor moccanatlan, halott, jéggé fagyott szívét.

– Mi történhetett vele? – hebegett Ugró István, a polgármester, aki abban a szempillantásban érkezett, súlyosan lihegve a rohanástól.

– Ilyet még nem láttam – vakarta a fejét Vajkay doktor. – Még csak nem is hallottam.

– Az este verekedésbe keveredett a korcsmában, ifjabb Lábas Gáspárnál – szólt közbe valaki. – Nem lehet, hogy akkor szúrták meg?

Az orvos a fejét ingatta.

– Az nem ilyen seb – mondta ki megingathatatlan szakvéleményét. – Lőtt seb se lehet. Nem tudom, mi ez! A plébános atya talán tud segíteni! Ez az eset az ő hatásköre...

Szaladt is valaki rögvest Malasz Miklós plébános atyáért, aki futástól zihálva érkezett, sietős pillantással végigmérte a meztelen felsőtesttel heverő megboldogultat, elmormolt néhány imát és sűrűn hányta a kereszteket.

– No, atyám! – sürgette a polgármester türelmetlenül. – Mi ez?

– Én úgy vélem – kezdte megfontoltan Malasz Miklós atya –, hogy megszakadt a szíve szegénynek. Nem külső erő által, de önnön magától. Megszakadt a szíve, elszakadt életének fonala. Az Úr akarata.

– Istennek legyen hála!

– Istenem! Rögvest itt a rendőrség – emlékeztette az egybegyűlteket a polgármester. – Mit mondjunk nekik? Híre szaladt már ennek a sebnek bizonynal, s nekünk magyarázatot kell adjunk rá!

– Erre nincs magyarázat! – horkant fel Vajkay doktor. – Vitessék el a rendőrök felboncolni, akkor tán megtudnak valamit! – majd zavartan hozzátette:

– Már megbocsásson, atyám.

Valóban nem maradt más lehetőség: Fekete Sándor tetemét elszállították egy olcsó pléhkoporsóban, s a közeli nagyvárosban felboncolták. Hanem végül ez sem bizonyult megoldásnak. A mellkasán tátongó rés örökre rejtély maradt. Még Jámbor Géza, a megbecsült tanító és felkészült helytörténész is úgy emlékszik meg erről az esetről Nagyszeget taglaló alapvető munkájában, mint olyanról, amely megoldatlan maradt.

